

УДК 349.2
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2022.5>

Д. А. Біленець
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного та митного права
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0003-0866-0698

К. А. Возняковська
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»
orcid.org/0000-0002-0351-7107

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ЗОНАХ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Військові дії Росії що до України мають вплив на світову економіку. Деякі із можливих наслідків будуть подолані порівняно швидко, для вирішення інших можуть знадобитися роки та сотні мільярдів доларів інвестицій. Наразі очевидним є одне – наслідки війни РФ проти України відчуватимуться практично в усьому світі.

В сьогоднішній під час війни потрібно шукати механізми, які б компенсували військові ризики та знижували б тиск на сектор бізнесу. Україна – частина глобальної економіки.

Значна частина бюджету України пов'язана зі сплатою митних платежів та податків, також значний внесок йде від роботи суб'єктів господарювання у зонах митного контролю, контроль за роботою яких здійснюється митними органами, сюди належать: митна брокерська діяльність; відкриття та експлуатація магазину безмитної торгівлі; відкриття та експлуатація митного складу; відкриття та експлуатація вільної митної зони комерційного або сервісного типу; відкриття та експлуатація складу тимчасового зберігання; відкриття та експлуатація вантажного митного комплексу.

Діяльність суб'єктів господарювання – це сприяння розвитку зовнішньоекономічних відносин України для забезпечення національних інтересів та економічної безпеки держави. Враховуючи вимоги всіх законодавчих актів, можна окреслити основні чинники, які обумовлюють здійснення господарської діяльності у зоні митного контролю: перетин майна та/або робочої сили через митний кордон України; контрагентом українського суб'єкта господарювання є іноземний суб'єкт господарювання; суб'єктом контролю виступає митний орган.

Процедури митного контролю та митного оформлення вантажів, що переміщуються через митний кордон України, регламентовано відповідними нормативно-правовими актами різної правової сили, зокрема: законами України, постановами Кабінету Міністрів України, та іншими актами, що встановлюють обсяг та зміст митних формальностей у процесі переміщення товарів через митний кордон України. Здійснення процедури митного оформлення є ключовою умовою для випуску товарів у вільний обіг, у зв'язку із застосуванням заходів тарифного і нетарифного регулювання.

Ключові слова: зона митного контролю, митний контроль, склади тимчасового зберігання, суб'єкти господарювання, вільна митна зона.

Bilenets D. A., Voznyakovska K. A. BUSINESS ENTITIES IN CUSTOMS CONTROL ZONES DURING MARTIAL LAW: CURRENT PROBLEMS

Russia's military actions against Ukraine have an impact on the world economy. Some of the possible consequences will be dealt with relatively quickly, while others may take years and hundreds of billions of dollars of investment to resolve. At the moment, one thing is obvious – the consequences of the Russian Federation's war against Ukraine will be felt almost all over the world.

Nowadays, during the war, it is necessary to look for mechanisms that would compensate for military risks and reduce the pressure on the business sector. Ukraine is part of the global economy.

A significant part of the budget of Ukraine is related to the payment of customs payments and taxes, also a significant contribution comes from the work of business entities in customs control zones, whose work is controlled by customs authorities, this includes: customs brokerage activity; opening and operating a duty-free shop; opening and operation of a customs warehouse; opening and operation of a commercial or service-type free customs zone; opening and operation of a temporary storage warehouse; opening and operation of the cargo customs complex.

The activity of business entities is the promotion of the development of foreign economic relations of Ukraine to ensure national interests and economic security of the state. Taking into account the requirements of all legislative acts, it is possible to outline the main factors that condition the implementation of economic activity in the customs control zone: the crossing of property and/or labor through the customs border of Ukraine; the counterparty of the Ukrainian business entity is a foreign business entity; the subject of control is the customs body.

Procedures for customs control and customs clearance of goods moving across the customs border of Ukraine are regulated by relevant normative legal acts of various legal force, in particular: laws of Ukraine, resolutions

of the Cabinet of Ministers of Ukraine, and other acts establishing the scope and content of customs formalities in the process of moving goods through the customs border of Ukraine. Carrying out the customs clearance procedure is a key condition for the release of goods into free circulation, in connection with the application of tariff and non-tariff regulation measures.

Key words: customs control zone, customs control, temporary storage warehouses, business entities, free customs zone.

Постановка проблеми. Послуги, які надають суб'єкти господарювання на територіях зон митного оформлення, є обов'язковими для проходження митних формальностей та містять ознаки таких, що необхідні при наданні адміністративних послуг, чи таких, що можуть бути включені до складу адміністративних послуг.

У питаннях дотримання правового режиму зон митного контролю Митна служба взаємодіє не лише з іншими органами виконавчої влади, але й з недержавними суб'єктами. Зокрема, здійснення заходів щодо забезпечення дотримання правового режиму зони митного контролю покладено на суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність у межах відповідної зони (утримувачів магазинів безмитної торгівлі, митних складів, складів тимчасового зберігання, вантажного митного комплексу, вільної митної зони). У цих випадках можна говорити про певне делегування повноважень щодо дотримання правового режиму зони митного контролю недержавним суб'єктам. Зокрема, на них покладаються завдання щодо:

- 1) забезпечення порядку перебування осіб на території зони митного контролю;
- 2) забезпечення порядку переміщення товарів і транспортних засобів у зоні митного контролю;
- 3) обліку товарів і транспортних засобів;
- 4) технічного облаштування територій і приміщень зони митного контролю. Виконання цих зобов'язань контролюється митними органами.

Суб'єкти господарювання дбають про зручність перебування на території власного митного терміналу. Тому клієнтам створюються додаткові сприятливі умови для повноцінного комфорту ведення їх бізнесу: цілодобова охорона території ЗМК; відеонагляд та сучасні системи протипожежної безпеки; санвузол для водіїв транспортних засобів; заклади громадського харчування; філія банку та банкомат; телефонні лінії зв'язку та Інтернет. Це є нормальною практикою європейських країн, які всебічно розширюють зони комфорту людей при перетині кордону та проходженні митних процедур під час митного контролю.

Склади тимчасового зберігання відіграють важливу роль у забезпеченні суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності можливості, до поміщення товарів у певний митний режим без сплати митних платежів, вирішити потенційні проблеми зі своїми контрагентами або дочекатися (у межах строку тимчасового зберігання) сприятливих умов у країні ринку збуту товарів.

У наведеному аспекті, діяльність складів тимчасового зберігання покликана сприяти задоволенню інтересів як власників товарів у можливості відстрочити декларування та сплату митних платежів, так і держави у наповненні бюджету (шляхом оподаткування утримувачів складів тимчасового зберігання). Таким чином, режим зони митного контролю, що встановлюється на території складів тимчасового зберігання, у першу чергу спрямовано на недопущення неправомірного використання та розпорядження товарами, до їх поміщення у обраний митний режим [1, с. 429].

Відповідно до ч. 1 ст. 237 МК України склад тимчасового зберігання – це відповідним чином облаштовані приміщення та/або криті чи відкриті майданчики, резервуари, холодильні чи морозильні камери, призначені для тимчасового зберігання товарів під митним контролем до поміщення їх у митний режим [2].

Склад – це упорядковане приміщення, де є все необхідне для розміщення і зберігання товару у повній відповідності до вимог санітарних служб. Тому імпортери можуть не переживати про те, що товар за час проходження митного огляду в СТЗ прийде в непридатність, і компанія зазнає значних збитків.

Приміщення, резервуар або майданчик можуть бути використані як склад тимчасового зберігання за наявності належним чином оформленого дозволу відповідного органу доходів і зборів. Порядок розгляду заяви і видачі дозволу на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання визначається Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом. Митна служба веде облік складів тимчасового зберігання та дозволів на їх відкриття, що видаються органами доходів та зборів. Якщо власник складу тимчасового зберігання не виконує обов'язків, додаткових вимог або обмежень, дозвіл на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання може бути анульований органом доходів та зборів, який його видав. Порядок оскарження анулювання дозволу власником складу тимчасового зберігання визначається законом.

Власником СТЗ (складу тимчасового зберігання) може стати будь-який суб'єкт господарської діяльності (для складів відкритого типу – обов'язкова наявність у суб'єкта ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності або діяльності митного перевізника), у власності, володінні або користуванні якого є приміщення, резервуари або майданчики.

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України № 613 утримувачем складу тимчасового зберігання є суб'єкт господарювання, у власності, користуванні якого перебувають складські об'єкти складу тимчасового зберігання [3].

При цьому на утримувача складу тимчасового зберігання не поширюється вимога щодо резидентства (яка присутня для утримувачів митних складів), а також не поширюється вимога наявності у суб'єкта господарювання ліцензії на здійснення митної брокерської діяльності для утримання митного складу відкритого типу.

Частина 3 ст. 325 МК України визначає, що користування та розпорядження товарами, транспортними засобами комерційного призначення, які перебувають під митним контролем, забороняються. У цьому разі норми МК України є спеціальними і саме вони підлягають застосуванню. Це зумовлено спеціальним статусом товарів, що перебувають під митним контролем. В іншому випадку склалася б ситуація з можливістю зловживання недобросовісними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності своїми правами [2].

МКУ не містить обмежень щодо виду товару, який покладається на збереження і вказує, що на складах тимчасового зберігання можуть розміщуватися будь-які товари. Однак небезпечні товари, товари, що можуть зашкодити іншим товарам, або товари, що потребують спеціальних умов зберігання, можуть розміщуватися тільки на складах тимчасового зберігання, які мають відповідні умови для зберігання таких товарів. Не допускається розміщення на складах тимчасового зберігання товарів, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, якщо до закінчення строку їх придатності залишається менше одного місяця [2].

МКУ встановлено, що склади тимчасового зберігання можуть бути закритого та відкритого типу. Склади тимчасового зберігання закритого типу призначаються виключно для зберігання власником складу товарів, що належать йому [2]. Склади тимчасового зберігання відкритого типу призначаються для використання будь-якими особами. Обов'язковою умовою для отримання дозволу на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання відкритого типу є наявність у підприємства ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності або діяльності митного перевізника. При цьому митними органами пред'являються однакові вимоги щодо конструкції і облаштування СТЗ відкритого і закритого типу.

Важливим аспектом взаємовідносин митного органу та власника складу тимчасового зберігання є те, що фактично, на останнього покладаються обов'язки щодо забезпечення режиму зони митного контролю, утвореної на території відповідного

складу. Відповідні обов'язки реалізуються через спеціальні вимоги, які повинен дотримуватися власник відповідного складу при облаштуванні та функціонуванні такого складу. Фактично мова йде про застосування утримувачем складу тимчасового зберігання заходів внутрішнього контролю дотримання митного законодавства щодо розміщення та зберігання товарів на такому складі.

Розміщення (випуск) товарів і транспортних засобів на СТЗ можливе після обов'язкового проведення митного огляду. На СТЗ товари зберігаються під забезпеченням (пломбами, ідентифікаційними знаками), яке накладається на вході в закрите складське приміщення, на резервуари, а за необхідності – на товари, що зберігаються на майданчиках. Один із засобів забезпечення накладається власником складу, інший – органом доходів і зборів. Власник СТЗ забезпечує окреме зберігання товарів (транспортних засобів) залежно від обраного митного режиму.

Варто зазначити, що головною метою організації складів тимчасового зберігання є створення сприятливих умов для здійснення зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної із ввезенням товарів і транспортних засобів в Україну, скорочення часу проведення митного контролю і митного оформлення цих товарів і транспортних засобів.

Тимчасове зберігання товарів під митним контролем є факультативною стадією митного оформлення, в якій також проявляється диспозитивний елемент у регулюванні митно-правових відносин. Адже з одного боку, власник товарів має право вибору власної поведінки (або помістити товари на зберігання, або задекларувати їх у відповідний митний режим), з іншого масив повноважень органів доходів і зборів, у частині утримання, експлуатації та надання послуг із тимчасового зберігання (особливо це має прояв у діяльності уповноваженого економічного оператора) делегується суб'єктам підприємницької діяльності, що, у свою чергу, наближає національне законодавство з питань державної митної справи до світових стандартів.

Розміщення на митному складі товарів, поміщених в інші, ніж митний склад, митні режими для їх зберігання, перевантаження або дозавантаження транспортного засобу здійснюється на підставі митної декларації, раніше оформленої відповідно до таких інших митних режимів, або документа, що її замінював (накладних УМВС (СМГС), ЦІМ (СІМ), ЦІМ/УМВС (ЦІМ/СМГС), СІМ/СМГС), книжка МДП (Carnet TIR) тощо). У цьому разі поміщення таких товарів у митний режим митного складу не відбувається.

Товари, що вивантажуються на митний склад і призначені для зберігання більше ніж на 90 днів, підлягають поміщенню у митний режим митного складу.

Строк зберігання товарів у митному режимі митного складу не може перевищувати 1095 днів від дня поміщення цих товарів у зазначений митний режим. Строк зберігання у митному режимі митного складу товарів, призначених для експорту, не може перевищувати одного року з дати поміщення їх у цей режим.

Строк зберігання в митному режимі митного складу підакцизних товарів, іноземних товарів, яких було попередньо поміщено у митні режими транзиту, тимчасового ввезення або переробки на митній території України, а також продуктів переробки не може перевищувати 365 днів від дня поміщення їх у митний режим митного складу.

Товари, поміщені у режим митного складу, зберігаються на території складських приміщень, в резервуарах, холодильних чи морозильних камерах, на критих чи відкритих майданчиках, яким відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 16.07.2012 р. № 835 надано статус митного складу [4].

На теперішній час існує безліч підстав для застосування митного режиму митного складу у процесі реалізації різних зовнішньо-економічних операцій.

Територія магазину безмитної торгівлі є зоною митного контролю та невід'ємною частиною території України, на якій діє законодавство України [5].

Магазин безмитної торгівлі – це митний режим, відповідно до якого товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, знаходяться та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, з умовним звільненням від оподаткування митними платежами, установленними на імпорту та експорту таких товарів, та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі видів контролю [2].

Товари, а також супутні товарам роботи, у митному режимі магазину безмитної торгівлі реалізуються лише в спеціальних торговельних закладах-магазинах безмитної торгівлі. При цьому розташування магазинів безмитної торгівлі та умови реалізації в них товарів повинні виключати можливість безпосереднього ввезення цих товарів для споживання на митну територію України. Приміщення магазину безмитної торгівлі може містити в собі:

- 1) торговельний зал (зали), у тому числі бари та пункти громадського харчування;
- 2) допоміжні приміщення; склад магазину.

Власники магазинів безмитної торгівлі можуть мати митні склади для зберігання та наступного постачання у магазини всіх видів товарів, у тому числі підакцизних.

Вільна митна зона – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться із цієї території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозяться на територію вільної митної зони з оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання [2].

Основним призначенням вільної митної зони є створення корисних умов для здійснення підприємницької діяльності. Для цієї мети в українському законодавстві було визначено можливість виконувати виробничі й інші комерційні операції з товарами на території відповідної зони. Перелік видів товарів та операцій визначено в Законі про конкретну СМЗ. Щоб забезпечити виконання законів, беручи до уваги характер товарів, може бути запроваджено деякі заборони й обмеження щодо здійснення операцій із товарами в СМЗ. Такі заборони й обмеження стосовно цих митних зон встановлюють закони. На відміну від українського митного законодавства, Митний кодекс ЄС містить вичерпний перелік операцій, які можуть бути застосовані до товарів, що походять з-поза меж ЄС.

З метою створення найбільш сприятливих умов для господарської діяльності як у Митному кодексі України, так і в кодексі ЄС, визначено, що товари можуть перебувати у СМЗ протягом усього часу функціонування таких зон.

Україна – одна з близько сотні держав, що впровадили програму АЕО. Якщо дуже коротко, то це статус, який надає компанії низку переваг і спрощень. Одним із таких спрощень (для компанії із статусом АЕО-С) – є можливість завершувати імпорту товарів за місцезнаходженням об'єктів компанії, а також експортувати товари з таких об'єктів. Це дозволить компаніям не потрапляти у згадані вище обмеження.

З іншої сторони, логістичним та митно-брокерським компаніям буде також цікаво отримати статус АЕО-В, що дасть їм конкурентні переваги: можливість працювати зі спрощеними митними деклараціями для клієнтів із статусом АЕО-С та зниження ризиків огляду після подання загальної декларації прибуття для перевізників.

Окремо варто відзначити, що кількість заяв на отримання авторизації АЕО-С, що можуть бути у одночасному розгляді в 2022 році – обмежена. Крім того, до 7 листопада 2022 року тільки виробники, що є одночасно експортерами/імпортерами,

зможуть подати анкету для отримання статусу АЕО-С. Відповідно, є певна ймовірність черг. Як на митних терміналах, так і на авторизацію [6].

Висновки. З моменту вторгнення Російської Федерації економіка України зазнала великих втрат, велика кількість товару який готувався для експорту застряг в морських портах Херсону, Миколаєва, Одеси. Значною мірою постраждали і суб'єкти господарювання. Деякі склади тимчасового зберігання, вільні митні зони і т.д. анулювали свою діяльність. Митна сфера зазнала великих змін протягом останніх 6 місяців. Митний контроль став не можливим на морському та річковому транспорті при здійсненні митних формальностей в зонах митного контролю не лише на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень, утворення тимчасових зон митного контролю на причалах та судах. Адже оформлення суден здійснюється комісією, до складу якої входять представники прикордонної служби, митного органу та адміністрації порту.

Митні режими «митний склад», «безмитна торгівля» та «вільна митна зона» належать до категорії так званих «економічних» митних режимів, які надають економічні переваги у вигляді умовного звільнення від оподаткування митними платежами та не застосування заходів економічної політики, але встановлюють обмеження щодо використання і розпорядження товарами, які у них поміщені. А самі товари перебувають під митним контролем протягом усієї дії такого режиму. При цьому, митні режими «митний склад», «безмитна торгівля» та «вільна митна зона»

передбачають перебування товарів на чітко визначеній території – зоні митного контролю. Таким чином, зазначені митні режими діють не самостійно, а лише у взаємодії з режимом зони митного контролю, а територія їх застосування збігається з територією відповідної зони. Така взаємодія створює специфічний набір «режимних» правил, які регламентують порядок функціонування зон митного контролю, на території яких застосовуються відповідні митні режими.

Література

1. Адміністративне право України : словник термінів за заг. ред. Т.О. Коломoeць, В.К. Колпакова ; Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т». К. : ІН ЮРЕ, 2014. 520 с.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.
3. Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання: Наказ Міністерства Фінансів від 28 травня 2012 р. № 613. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 2552
4. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу: наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 р. № 835. *Офіційний вісник України*. 2012. № 61. Ст. 2491.
5. Лист ДМСУ «Стосовно митного оформлення товарів, що реалізуються магазинами безмитної торгівлі» від 13.10.2011 р. № 11.1/7-12.2/14201. URL: <http://war.nau.ua/?uid=1139.1.1303&title=%C4%CE%CA%D3%CC%C5%CD%D2%C8%20CC%C8%D2%CD%CE%AF%20%D1%CB%D3%C6%C1%C8>.
6. «Статус авторизованого економічного оператора 2022». URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/osnovnizmini-na-mitnici-ta-u-mizhnarodniy-torgivli-u-2022-roci-novini-ukrajini-50203493.html>.